GAGNEFS KOMMUNS ÖVERSIKTSPLAN 2040

KAPITEL 1

Inledning och mål

Antagen av kommunfullmäktige 2022-06-13

GAGNEF

GAGNEFS KOMMUNS ÖVERSIKTSPLAN 2040 Kapitel 1, antagandehandling, juni 2022

ILLUSTRATION Om inget annat anges Naula Design **GRAFISK FORMGIVNING** Naula Design, naula.se
GAGNEFS KOMMUN Färjbacksvägen 5, 785 61 Djurås **WEBBPLATS** gagnef.se **VÄXEL** 0241-151 00 **E-POST** registrator@gagnef.se **ORG.NR** 212000-2155

Förord av Fredrik Jarl 4

1 Inledning och mål 5

Läsanvisning 5
Definitioner 6

1.1 Vad är en översiktsplan? 8

1.1.1 Lagstöd 8
1.1.2 Planprocessen 9

1.2 Mål, planer och program 10

1.2.1 Internationella mål 10
1.2.2 Nationella mål 11
1.2.3 Regionala mål 16
1.2.4 Kommunala mål 17

1.3 Gagnefs kommuns ÖP 2040 20

1.3.1 Inledning 20
1.3.2 Fakta om Gagnef 21
1.3.3 Tidplan ÖP 2040 22
1.3.4 Arbetsprocessen 23
1.3.5 Deltagare 24
1.3.6 Delmoment 26
1.3.7 ÖP 2040 genomförande 28

1.4 Politiska strategiska vägval 29

1.5 Struktur- och stråkkarta 30

Förord

Gagnefs kommun är en attraktiv kommun att bo, leva och arbeta i. Vi vill skapa förutsättningar för fortsatt utveckling, attraktiva levnadsmiljöer, fler bostäder och för företag att både att växa och etablera sig i kommunen.

För att möjliggöra en sådan utveckling krävs en genomtänkt, genomarbetad och långsiktig planering. Och det är precis det som är avsikten med den här översiktsplanen, som innehåller en planeringshorisont för hur kommunen ska och kan utvecklas fram mot 2040.

Arbetet med att ta fram den nya översiktsplanen inleddes 2019 då kommunledningen åkte ut på dialogmöten i våra åtta större orter i kommunen för att inhämta synpunkter på hur man ser på behov och önskemål av utveckling i såväl den enskilda tätorten som för kommunen som helhet. Detta för att få en bild av var det kan finnas ett intresse för nya bostadsområden, behov och önskemål av rekreation och idrott eller förändrad infrastruktur. För att bara nämna några av alla typer av synpunkter som vi kunde samla in.

Vi har under arbetet med översiktsplanen även samlat in synpunkter och önskemål från bland annat företagare, intresseföreningar och mäklare. Allt i syfte att få till en bred palett av behov, synpunkter, önskemål och förväntningar på vad som behövs för att kommunen ska kunna utvecklas positivt och fortsätta att växa.

Under samrådet genomförde vi ännu en dialogturné i kommunen för att samla in så många synpunkter som möjligt. Allt i syfte att göra översiktsplanen ännu bättre. Och vi fick in många synpunkter och förslag på justeringar. Vilket vi är glada och tacksamma över.

För att kunna fortsätta arbetet med översiktsplanen med ett brett deltagande har vi därför beslutat att dela upp den i två omgångar, där vi först fastställer en kommunövergripande del och därefter går vidare med de fördjupande delarna på respektive tätort. Förslaget till förändrad strandskyddslagstiftning gör också att vi avvaktar med LIS-områdena.

Därför återfinns bara de kommunövergripande delarna i det förslag som nu går ut på granskning, medan de fördjupande delarna återkommer senare.

Det grundläggande syftet med hela översiktsplanen är att skapa förutsättningar för utveckling i hela kommunen. Förslaget till kommunövergripande översiktsplan, som nu är föremål för granskning, ger goda förutsättningar för detta.

Fredrik Jarl, kommunstyrelsens ordförande

1 Inledning och mål

Läsanvisning

Gagnefs kommuns översiktsplan, hädanefter kallad ÖP 2040, är i första hand en process som genererat ett dokument. Dokumentet är i PDF-format och är anpassat för att läsas på skärm. Om dokumentet skrivs ut, rekommenderas formatet stående A4. Kartorna bör skrivas ut i färg, för bästa möjliga identifikation.

Vid arbetet med ÖP 2040 har arbetsgruppen i Gagnefs kommun lagt fokus på kartorna. Anledningen är förberedelse, för att i nästa skede kunna göra översiktsplanen helt digital och interaktiv. Därför består exempelvis kapitel 2 – Planeringsförutsättningar till största delen av hänvisningar till kartor och annat underlag som använts vid framtagandet av markanvändningskartorna i kapitel 3.

Under samrådet hösten 2021 inkom omfattande synpunkter på tätortsförslagen (hädanefter kallade FÖP) och på plan för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS-plan) vilket gör att FÖP:ar samt LIS-planen senareläggs för att bearbeta alla synpunkter. För att göra rättvisa till det engagemang och förslag kommunen fått in behövs mera tid för att göra justeringar och ändringar i samtliga planer.

Efter genomfört samråd och granskning upprättades en samrådsredogörelse, respektive särskilt utlåtande, som finns att läsa i sin helhet på www.gagnef.se/op2040 med alla inkomna synpunkter samt hur kommunen ställer sig till dessa. Inkomna synpunkter har lett till ett antal förändringar, kompletteringar och redigering av ÖP 2040 och finns inarbetade i antagandehandlingarna. Efter granskningen kan översiktsplanen antas och slutligen vinna laga kraft. Granskningsutlåtandet och samrådsredogörelsen är båda dokument där samtliga yttranden från myndigheter, privatpersoner och andra intressenter sammanställs och bemöts av kommunen.

Alla handlingar om ÖP 2040 finns på webbplatsen www.gagnef.se/op2040.

De handlingar som ingår i antagandehandlingar för ÖP 2040 är följande:

Kapitel 1 – Inledning och mål
Kapitlet redovisar politiska mål och strategiska vägval för den fysiska planeringen. Målen för ÖP 2040 bygger på befintliga internationella, nationella, regionala och kommunala mål. Politiska strategiska vägval är utgångspunkten för samtliga förslag i översiktsplanen.

Kapitel 2 – Planeringsförutsättningar
Kapitlet klargör hur markanspråk och allmänna intressen ser ut för närvarande, varav flertalet med geografisk anknytning. Olika intressen redovisas på tematiska kartor med tillhörande textavsnitt och beskrivande bilder.

Kapitel 3 – Planförslag på kommunnivå
Kapitlet redogör förslag till översiktsplan för hela kommunen med bestämmelser och rekommendationer för den framtida mark-och vattenanvändningen. Rekommendationerna kan vara såväl generella som områdesspecifika och ska vara vägledande i framtida beslut om mark-och vattenanvändningen i kommunen.

Bilaga 1 Miljökonsekvensbeskrivning för ÖP 2040
Bilaga 2 Hållbarhetsbedömning av ÖP 2040
Samrådsredogörelse februari 2022
Särskilt utlåtande maj 2022

Antagandehandlingar

Kapitel 1–3 Bilagor Samrådsredogörelse Särskilt utlåtande

Definitioner

Allmänt intresse – Exempelvis kommunal service, skola, tätortsutveckling, kulturmiljö, infrastruktur, jordbruksmark. Allmänt intresse kan vara att tillgodose behovet av bostäder, skapa resurseffektiva och ändamålsenliga strukturer eller att säkra viktiga rekreationsintressen.

Bevarandeområde – Ett geografiskt område där bevarande väger tyngre än exploatering av marken. Det kan vara ett bevarandeområde för naturmiljö, öppen mark eller rekreation.

Detaljplan – En detaljplan, förkortat DP, är ett dokument inom fysisk planering och anger hur ett begränsat område i en kommun eller motsvarande ska bebyggas och hur mark- och vattenområden får användas. I Sverige gäller att äldre planer som stadsplaner, byggnadsplaner och avstyckningsplaner ses som detaljplaner.

Enskilt intresse – Vid prövning av frågor enligt plan- och bygglagen, det vill säga framförallt bygglovbeslut och frågor som behandlas i en detaljplaneprocess, ska kommunen ta hänsyn till både allmänna och enskilda intressen. Vilka de enskilda intressena är beror mycket på det enskilda fallet. Det kan röra rättigheter man har som markägare eller granne. Målsättningen i ärenden enligt PBL är att sammanväga allmänna och enskilda intressen till en acceptabel helhetslösning. Att hänsyn alltid ska tas till enskilda intressen är ett uttryck för den så kallade proportionalitetsprincipen som innebär att det alltid ska finnas en rimlig balans mellan nyttan av ett beslut i en fråga och de konsekvenser som beslutet får för motstående enskilda intressen.

Förtätning – Förtätning, alltså att bygga staden inåt, ses som en strategi för att kunna bygga bostäder, men samtidigt motverka att städerna breder ut sig och tar värdefull mark i anspråk. En ökad täthet sägs leda till minskade utsläpp genom kortare resvägar och möjligheter till en god kollektivtrafik, som därmed gynnar en hållbar utveckling. Motsatsen är att tätorter växer utåt, vilket har lett till ett ökat bilberoende och till att naturmark och jordbruksmark försvunnit.

Områdesbestämmelser – Områdesbestämmelser, förkortat OB, är ett dokument inom fysisk planering. Till skillnad från detaljplan används OB framför allt när man vill reglera en befintlig bebyggelse på olika sätt eller när man vill reservera mark för ett viktigt allmänt ändamål exempelvis en framtida vägdragning eller som en förberedande planering inför en kommande detaljplanering. Kommunen kan besluta om områdesbestämmelser för att komplettera översiktsplanen och göra att riktlinjer i översiktsplanen blir bindande.

Riksintresse – Begreppet riksintresse används om två olika typer av områden. Dels större områden som

Förkortningar

GC-väg	gång- och cykelväg
FÖP	fördjupad översiktsplan
LIS	landsbygdsutveckling i strandnära läge
MKB	miljökonsekvensbeskrivning
PSV	politiska strategiska vägval
SMB	strategisk miljöbedömning
TRV	Trafikverket
TÖP	tematiskt tillägg till översiktsplan
ÖP	översiktsplan

Teckenförklaringar

- Hänvisning inom ÖP 2040
- Klickbar hänvisning till webbplats/dokument online
- Övrig hänsvisning

riksdagen beslutat om i 4 kap. miljöbalken dels områden som är riksintressen enligt 3 kap. miljöbalken och där den ansvariga nationella myndigheten har ett ansvar för att ange anspråk. Ett område av riksintresse har skydd mot påtagliga skador i natur- eller kulturmiljön. Enligt miljöbalken ska områden av riksintresse för naturvård, kulturmiljövård och friluftsliv skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön. Områden av riksintresse är ett av miljöbalkens styrmedel för hushållning med mark- och vattenområden. I översiktsplanen ska kommunen redovisa hur man har tagit hänsyn till riksintressena så att dessa inte påtagligt skadas.

Tätortsnära skog – Finns ingen vedertagen definition men kan ses som ett större sammanhängande skogsområde i eller i nära anslutning till tätort. Forskningen har visat att 300 meter är det avstånd människor längst är beredda att gå till ett grönområde för att det ska användas ofta. Boverket säger max 500 meter till en stadsdelspark. Skogsstyrelsen har definierat tätortsnära skogsmark som ”mark som enligt skogsvårdslagen definieras som skogsmark och vars beskaffenhet och belägenhet, i förhållande till tätort, friluftsanläggning o dyl, är sådan att markerna i mycket hög grad utnyttjas för rekreation”.

Utvecklingsområde – Ett geografiskt område där exploateringsintresset väger tyngre än bevarande av marken. Exempel på utvecklingsområden är bostäder, industri, icke-störande verksamheter, park eller tätortsnära skog, skola, idrott eller centrum.

Väsentligt samhällsintresse – Exempelvis kommunal service, skola, tätortsutveckling, infrastruktur, jordbruksmark. Ett väsentlig samhällsintresse kan vara att tillgodose behovet av bostäder, skapa resurseffektiva och ändamålsenliga strukturer eller att säkra viktiga rekreationsintressen.

Öppen mark – Egentligen all mark som inte är bebyggd eller är skog. Jordbruksmark ingår som en del i den öppna marken. Brukningsvärd jordbruksmark är den som aktivt brukas (gäller även betesmarker). Öppen mark kallas sådan mark som är fri från träd, högre buskar och byggnader. Exempel på öppen mark är åkrar, ängar och betesmark.

1.1 Vad är en översiktsplan?

1.1.1 Lagstöd

Översiktsplanens process och innehåll är reglerat i lag. Det är plan- och bygglagen samt miljöbalkens kapitel som främst handlar om allmänna intressen, miljökvalitetsnormer, miljöbedömningar samt olika skydd för flora och fauna som styr översiktsplanen.

> Plan- och bygglagen

Plan- och bygglagen (2010:900)
3 kap. Översiktsplan
1§ Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan, som omfattar hela kommunen.

Översiktsplanens syfte
2§ Översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön.

Planen ska även ge vägledning för beslut om
1. hur mark- och vattenområden ska användas, och
2. hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras

Planen är inte bindande. Lag (2020:76).

Översiktsplanens innehåll
3§ Kommunen ska i översiktsplanen redovisa grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden för hela kommunen. Grunddragen ska framgå av en karta.

Av planen ska det även framgå hur kommunen anser att den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Lag (2020:76).

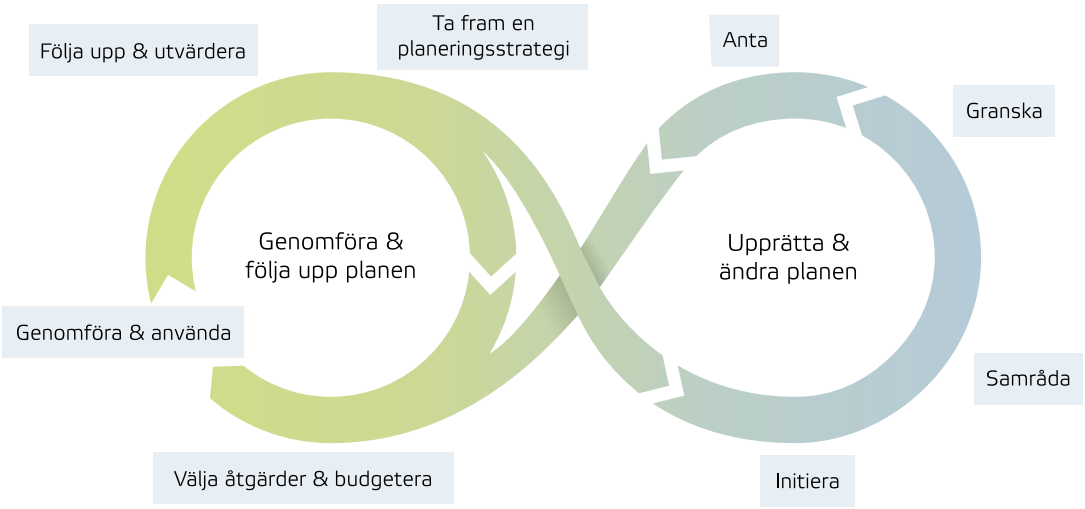

Boverkets processbild för att beskriva arbetet med översiktsplanering.

1.1.2 Planprocessen

En översiktsplan är ett dokument som varje kommun tar fram i syfte att redogöra för inriktningen på den långsiktiga utvecklingen av kommunens fysiska miljö. Översiktsplanen omfattar hela kommunen och ger vägledning för hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Översiktsplanen är inte juridiskt bindande utan den ger riktlinjer och vägledning för hur kommunen önskar den framtida utvecklingen av mark- och vattenområden.

Av översiktsplanen ska det framgå hur kommunen har för avsikt att tillgodose riksintressen och följa rådande miljökvalitetsnormer. Lämpliga områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen där strandskyddet kan komma att upphävas ska redovisas. Kommunen ska ge sin syn på risken för skador till följd av klimatrelaterade översvämningar, ras, skred och erosion samt hur risken ska hanteras genom bland annat klimatanpassade åtgärder. Kommunen ska även, i översiktsplanen och i ett separat riktlinjedokument för bostadsförsörjning, redovisa hur man har för avsikt att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder.

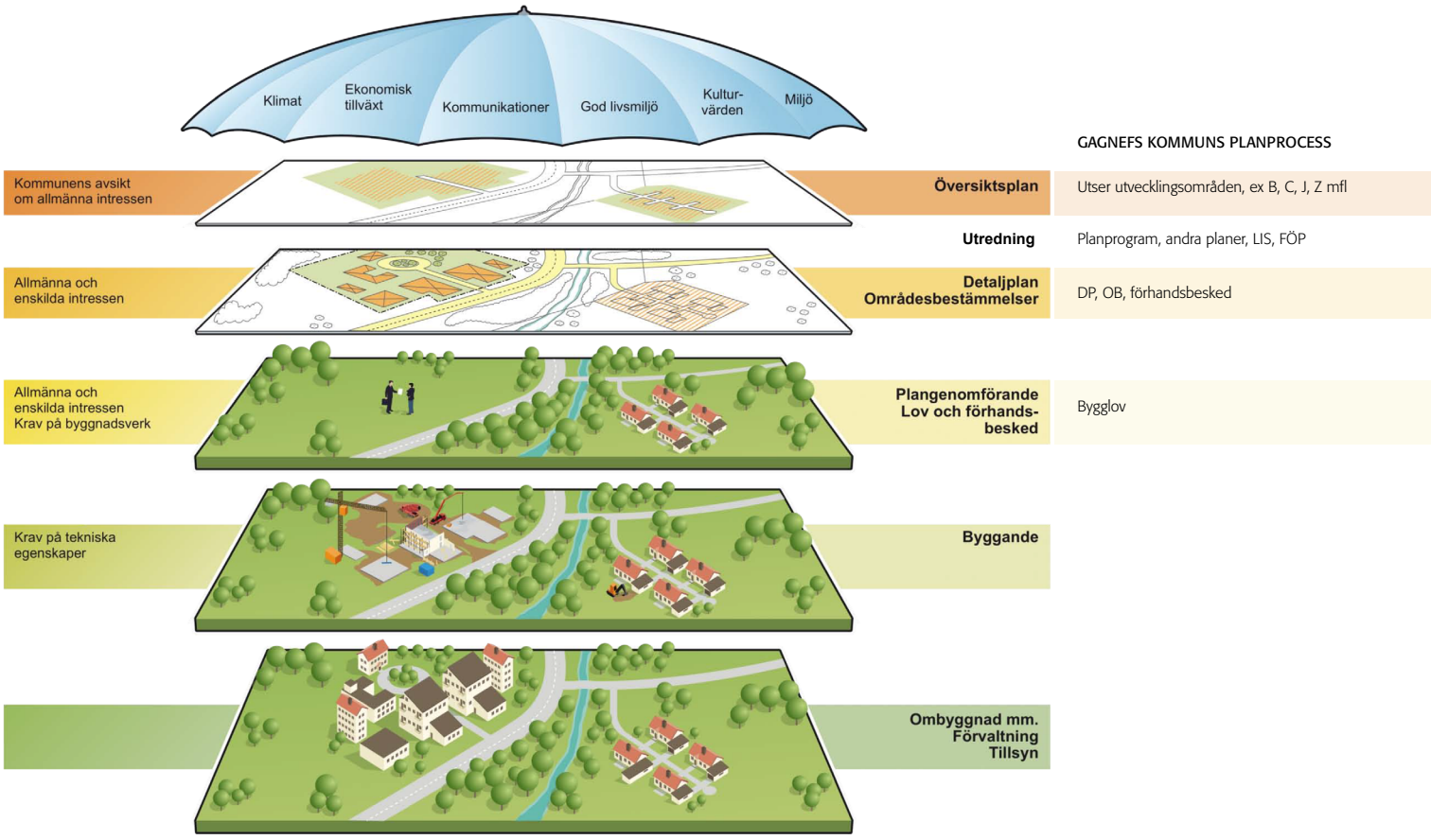

Illustration: Kommittén Ny PBL – på rätt sätt

1.2 Mål, planer och program

Enligt plan- och bygglagen ska kommunerna ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling. Utifrån denna mängd av styrdokument redovisar vi nedan de statliga och regionala mål, planer och program som anses ha störst relevans och påverkan på den översiktliga planeringen i Gagnefs kommun.

1.2.1 Internationella mål

Det övergripande målet för översiktsplanen är att genom god mark- och vattenanvändning bidra till en långsiktig hållbar utveckling utifrån både ett ekologiskt, socialt och ekonomiskt perspektiv. Gagnefs kommun använder sig av Brundtlandrapportens definition av hållbar utveckling:

> *Det hållbara samhället är ett samhälle där ekonomisk utveckling, social välfärd och sammanhållning förenas med en god miljö. De tre perspektiven, ekonomisk, social/kulturell samt ekologisk, betraktas som likvärdiga och en hållbar utveckling uppstår i överlappningen dem emellan. Ett samhälle kan aldrig bli hållbart om inte alla aspekter av begreppet finns med. En åtgärd som innebär en ekologiskt bra lösning, men som kostar så mycket pengar att den inte kan genomföras, är därför inte hållbar.*

De globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 är därför de viktigaste vägledande målen. Översiktsplanens övergripande utvecklingsstrategier, målbilder, tematiska strategier och ställningstaganden samt förslag till mark- och vattenanvändning ska bidra till att uppfylla målen.

Illustration: United Nations Development Programme (UNDP)

Agenda 2030

FN:s globala mål för hållbar utveckling syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. De Globala målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

> globalamalen.se

> Bilaga 2

I Bilaga 2 beskrivs utförligt vad Agenda 2030 innebär för Gagnefs kommun och ÖP 2040.

1.2.2 Nationella mål

Sveriges miljömål

Sveriges riksdag har beslutat att alla stora miljöproblem ska vara lösta vid överlämnandet av vårt samhälle till nästa generation. Det är hela samhällets ansvar att verka för att nå målet. I Sverige finns miljömål på nationell, regional och lokal nivå. Miljösystemet innehåller ett övergripande generationsmål samt 16 miljömål. Generationsmålet är övergripande och anger inriktningen för Sveriges miljöpolitik.

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Sveriges 16 miljömål. Mål 10 - Hav i balans samt levande kust och skärgård och mål 14 - Storslagen fjällmiljö är inte tillämpbara miljömål i Gagnefs kommun.

> naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Sveriges-miljomal

Illustration: Tobias Flygar

Barnkonventionen

Barnkonventionen är ett rättsligt bindande internationellt avtal som slår fast att barn är individer med egna rättigheter och är sedan 2020 svensk lag.

Barnkonventionen innehåller 54 artiklar som alla är lika viktiga och utgör en helhet. Det finns fyra grundläggande principer som alltid ska beaktas när det handlar om frågor som rör barn. Som barn räknas varje människa under 18 år.

Artikel 2: Alla barn har samma rättigheter och lika värde.
Artikel 3: Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn.
Artikel 6: Alla barn har rätt till liv och utveckling.
Artikel 12: Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad.

Andra rättighetsartiklar som är aktuella för den fysiska planeringen är:

Artikel 23: Alla barn med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv samt hjälp att aktivt delta i samhället.
Artikel 31: Barns rätt till lek, vila och fritid.

För översiktsplanen innebär barnkonventionen bland annat att barnets bästa alltid ska utredas tidigt inför åtgärder och beslut som medför förändring eller utveckling som rör eller påverkar barn direkt eller indirekt.

Sveriges friluftsmål

År 2012 fastställdes tio mål för friluftslivet. Friluftslivsmålen handlar om att utveckla och bedriva åtgärder för att förbättra förutsättningar för ett allmänt friluftslivsutövande. Den första uppföljningen av friluftslivsmålen gjordes 2015 och under 2019 följdes målen upp för andra gången. Naturvårdsverket är samordnande myndighet för uppföljningen tillsammans med Boverket, Folkhälsomyndigheten, Tillväxtverket, Skolverket och Skogsstyrelsen. Uppföljningen visar att många insatser för friluftslivet har genomförts i samhället av olika aktörer. Många insatser har gett resultat, men flera utmaningar kvarstår. De tio friluftslivsmålen ligger till grund för arbetet med friluftsliv i ÖP 2040.

1. Tillgänglig natur för alla
2. Starkt engagemang och samverkan
3. Allemansrätten
4. Tillgång till natur för friluftsliv
5. Attraktiv tätortsnära natur
6. Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
7. Skyddade områden som resurs för friluftslivet
8. Ett rikt friluftsliv i skolan
9. Friluftsliv för god folkhälsa
10. God kunskap om friluftslivet

Sveriges folkhälsomål

Regeringen lämnade i mitten av april 2018 propositionen *God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik* till riksdagen. Riksdagen antog det

> folkhalsomyndigheten.se/en-god-och-jamlik-halsa-pa-alla-nivaer/tema-folkhalsa-lokalt-och-regionalt-stod/vad-styr-folkhalsopolitiken/nationella-mal-och-malomraden/

övergripande nationella folkhälsomålet och åtta reviderade målområden den 14 juni 2018. Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa förutsättningar för en god och jämlik hälsa hos hela befolkningen. En befolkning som är frisk och mår bra skapar bättre förutsättningar för välstånd och ökad tillväxt.

Folkhälsopolitiken ska åstadkomma mer jämlika livsvillkor och därmed möjligheter för en jämlik hälsa inom en generation. De åtta målområdena är:

1. Det tidiga livets villkor
2. Kunskaper, kompetenser och utbildning
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter
5. Boende och närmiljö
6. Levnadsvanor
7. Kontroll, inflytande och delaktighet
8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

Sveriges arkitekturmål

> boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/gestaltad-livsmiljo/politik/

Ett gemensamt skapande och en helhetssyn på den gestaltade livsmiljön är kärnan i politiken för arkitektur, form, design, konst och kulturarv. Det tar på ett tydligt sätt sin utgångspunkt i människan och människors behov. Politiken utgår från allas rätt till miljöer som är inkluderande, väl gestaltade och långsiktigt hållbara.

Propositionen *Politik för gestaltad livsmiljö* presenterades i februari 2018. Det politiska målet slår fast att arkitektur, form, design, konst och kulturarv har avgörande betydelse i samhällsbygget, eftersom den gestaltade livsmiljön påverkar alla människor i deras vardag utifrån bland annat hälsa och välbefinnande. Det övergripande målet för politikområdet är enligt följande:

> *Arkitektur-, form- och designpolitiken baseras på begreppet gestaltad livsmiljö, vilket omfattar bland annat arkitektur, form, design, konst och kulturarv.*

Riksdagen antog 2018 följande mål och delpreciseringar:

> *Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.*

Sveriges arkitekturmål ska uppnås genom att:

- *hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden*
- *kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids*
- *det offentliga agerar förebildligt*
- *estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas*
- *miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla*
- *samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.*

Sveriges transportpolitiska mål

Transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Det övergripande målet stöds av två huvudmål: ett funktionsmål och ett hänsynsmål. För att uppfylla dessa mål finns ett antal preciseringar antagna.

Funktionsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge all en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. För att uppfylla dessa huvudmål finns också ett antal preciseringar antagna. För att uppfylla funktionsmålet för tillgänglighet bör följande gälla:

- Medborgarnas resor förbättras genom ökad tillförlitlighet, trygghet och bekvämlighet.
- Kvaliteten för näringslivets transporter förbättras och stärker den internationella konkurrenskraften.
- Tillgängligheten förbättras inom och mellan regioner samt mellan Sverige och andra länder.
- Arbetsformerna, genomförandet och resultaten av transportpolitiken medverkar till ett jämställt samhälle.
- Transportsystemet utformas så att det är användbart för personer med funktionsnedsättning.
- Barns möjligheter att själva på ett säkert sätt använda transportsystemet, och vistas i trafikmiljöer, ökar.
- Förutsättningarna för att välja kollektivtrafik, gång och cykel förbättras.

Hänsynsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt, bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och miljökvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa. Etappmål under hänsynsmålet innebär följande:

- Växthusgasutsläppen från inrikes transporter – utom inrikes luftfart som ingår i EU:s utsläppshandelssystem – ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010.
- Antalet omkomna till följd av trafikolyckor inom vägtrafiken, sjöfarten respektive luftfarten ska halveras till år 2030.
- Antalet omkomna inom bantrafiken ska halveras till år 2030.
- Antalet allvarligt skadade inom respektive trafikslag ska till år 2030 minska med minst 25 procent.

> Mål för transportpolitiken (Regeringen.se)

1.2.3 Regionala mål

Dalastrategin

Region Dalarna har, tillsammans med representanter för Dalarnas kommuner, näringsliv, civilt samhälle, myndigheter, akademi med flera, tagit fram förslag till en ny strategi för regionens utveckling, Dalastrategin. Strategin ska ligga till grund för ett hållbart regionalt utvecklingsarbete i länet och skapa samsyn om vad som behöver göras och hur. Den regionala utvecklingsstrategin är övergripande för det gemensamma regionala utvecklingsarbetet och innehåller mål och prioriteringar fram till 2030. I juni 2021 antogs Dalastrategin 2030 – Tillsammans för ett hållbart Dalarna.

> regiondalarna.se/verksamhet/regional-utveckling/regionalt-utvecklingsuppdrag/regionalt-utvecklingsansvar/dalastrategin/

Målet är ett hållbart Dalarna med utvecklingskraft i alla delar av länet, vilket sker genom framförallt tre inriktningar. Inriktningarna är:

- Ett konkurrenskraftigt Dalarna
- Ett klimatsmart Dalarna
- Ett sammanhållet Dalarna

Mål för energi och klimat

Dalarnas energi- och klimatstrategi har tagits fram inom ramen för samarbetet Energiintelligent Dalarna och heter *På väg mot ett Energiintelligent och klimatsmart Dalarna 2045. Regional energi- och klimatstrategi 2019.* Det är Länsstyrelsen Dalarna, Region Dalarna, Högskolan Dalarna, Dalarna Science Park och Byggdialog Dalarna som står bakom arbetet.

> *Klimatfrågan är vår tids ödesfråga. Det är också regeringens högst prioriterade miljöfråga. Målet är att vi ska vara klimatneutrala 2045. Så hur kommer vi dit? I Dalarna har vi tagit fram en strategi som visar vägen.*

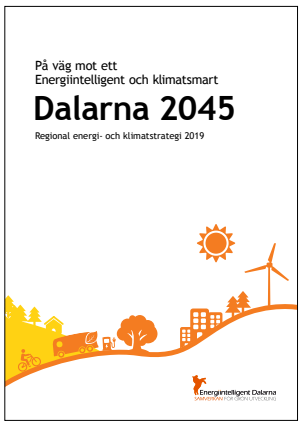

Dalarnas energi- och klimatmål:

- Dalarna ska aktivt bidra till nationella energi- och klimatmålen om:
  - minst 85 procent utsläppsminskning till år 2045, jämfört med 1990.
  - 70 procent utsläppsminskning i transportsektorn till år 2030, jämfört med år 2010.
  - 100 procent förnybar elproduktion till år 2040.
  - 50 procent effektivare energianvändning till år 2030, jämfört med år 2005.
- De konsumtionsbaserade utsläppen per person ska vara under 1 ton CO_2ekv år 2045
- Dalarna ska aktivt bidra till de energi- och klimatrelaterade målen i Agenda 2030

> energiintelligent.se

Mål för friluftslivet

I Dalarna finns ett nätverk som består av kommuner och ideella organisationer och som behandlar frågor om friluftslivet. Länsstyrelsen i Dalarna anordnar möten med utgångspunkt i Dalarnas friluftsliv, där Regional tankesmedja är ett återkommande event. 2017 startades ett projekt kring vandringsleder i länet, av Visit Dalarna och länsstyrelsen.

> lansstyrelsen.se/dalarna/natur-och-landsbygd/mal-for-friluftslivet.html

> *Länet ska ha ett rikt friluftsliv och naturen ska vara tillgänglig för alla. Det regionala arbetet med friluftsliv samordnas av länsstyrel-*

sen utifrån de tio nationella målen för friluftsliv. Om aktörer vill genomföra satsningar utifrån friluftsmålen finns det möjlighet att ansöka om flera olika stöd.

Mål för besöksnäringen

> visitdalarna.se/media/383

Besöksnäringen har en självklar roll inom export, sysselsättning och integration i hela Sverige. Besöksnäringsföretagen skapar tillväxt och sysselsättning. Dalarnas besöksnäringsstrategi Strategi 2030 redovisar planen för Dalarnas destinationsutveckling och omfattar alla aktörer som påverkar och påverkas av besöksnäringen i Dalarna. Besöksnäringsföretagen, kommunerna, regionala aktörer, utbildningsanordnare och många fler har en viktig roll i att ytterligare stärka Dalarnas attraktionskraft. Målet med strategin är att besökare och intressenter år 2030 upplever att Dalarna är:

Norra Europas ledande och mest attraktiva besöksdestination som erbjuder välkomnande och äkta upplevelser året runt.

1.2.4 Kommunala mål

Visionen för Gagnefs kommun är vägledande för planering och genomförande i alla kommunens verksamheter. Nedanstående vision antogs av kommunfullmäktige 2018-06-14.

Vision Gagnef 2040

Mötesplats för människor, älvar och vägar mitt i Dalarna
Där den vilda Västerdalälven och stilla Österdalälven strålar samman skapar Gagnefs kommun mötesplatser som tar oss in i framtiden. Med utgångspunkt i det lilla bygger vi en modern och trygg kommun. Genom engagemang och kreativitet skapar vi samhället. Vi tar hand om dem som har format den bygd vi lever i i dag och satsar för kommande generationer och en hållbar utveckling.

Bästa livskvaliteten nära dig
Gagnef är kommunen med en plats för alla. Här finns tryggheten och friheten att bo i det lilla och samtidigt ha närhet till övriga världen. Av tradition finns här öppenhet, tolerans och nyfikenhet inför nya människor.

Det är lätt att hitta en bostadsform anpassad efter behov och önskemål för alla åldrar och i livets alla skeden.

Här finns förskola och skola med hög standard, möjlighet till bra studieprestationer och social samvaro. Eleverna lämnar skolan med goda kunskaper, bibehållen lust att lära och med intresse och engagemang för omvärldsfrågor.

Den kommunala servicen utvecklas ständigt och anpassas efter behov. Det digitala samhället är en självklarhet samtidigt som basservice finns på nära håll. Infrastrukturen är väl utbyggd och binder samman kommundelarna.

I Gagnefs kommun finns en nyskapande och unik kulturtradition. Föreningslivet är aktivt och en viktig del av turism och besöksnäring.

Här känner man sig alltid välkommen!

Den önskvärda samarbetspartnern
Gagnefs kommun är en erkänd och efterfrågad samverkansaktör mitt i Dalarna. Vi bidrar till att vår region blir ledande inom idéutveckling och entreprenörskap.

Tillsammans med företag, organisationer, ideella föreningar och andra kommuner byggs ett ömsesidigt förtroende som leder till utveckling. Vi ser det som en styrka att bjuda in till dialog.

Gagnef är kommunen som är tillmötesgående och enkel att samarbeta med.

Långsiktig hållbar utveckling
Gagnefs kommun ligger i frontlinjen i arbetet med att forma ett ekologiskt, socialt och hållbart samhälle.

Det är lätt att leva miljövänligt i Gagnefs kommun. Genom vårt strukturerade arbete medverkar vi till att överlämna ett samhälle till kommande generationer där de stora miljöproblemen är lösta.

> gagnef.se

I Gagnef kan du vara dig själv och utvecklas utifrån dina förmågor. Det sociala skyddsnätet är starkt. Vi tar hand om varandra och Gagnefs kommun bidrar med insatser som stärker dina möjligheter att leva ett självständigt liv.

Gagnefs kommun använder de ekonomiska resurserna på ett effektivt sätt. Långsiktig ekonomisk planering gör att varje generation ansvarar för sina avtryck i samhället.

Vi använder våra resurser klokt och arbetar systematiskt med ständiga förbättringar.

Kommunala styrdokument

Kommunens planer, policydokument och föreskrifter:

- Allmänna bestämmelser för användande av kommunens allmänna vatten- och avloppsanläggningar
- Avfallsplan
- Bostadsförsörjning
- Folkhälsoprogram
- Föreskrifter avfallshantering
- Hälsoskyddsföreskrifter
- Kommunens handlingsprogram för skydd mot olyckor
- Lokala ordningsföreskrifter
- Nuvarande Översiktsplan (ÖPL Gagnef 1998)
- Serviceplan
- VA-plan
- Vision 2030

Foto: Johan Hermansson

1.3 Gagnefs kommuns ÖP 2040

1.3.1 Inledning

Ett flertal år har gått sedan Gagnefs kommun genomförde en översiktsplaneprocess. Den tidigare översiktsplanen antogs i oktober 1998 (ÖPL Gagnef 1998) och aktualitetsförklarades 2011. Det här innebär att det finns många nya krav som ställs på en översiktsplan år 2022, som inte fanns med i det tidigare översiktsplanearbetet. ÖP 2040 har arbetats om från grunden och endast få delar av ÖPL Gagnef 1998 har ansetts aktuella nog att ta med i arbetet med ÖP 2040. Arbetsprocessen har skiljt sig mycket från tidigare arbetssätt, då tanken hela tiden har varit att ÖP 2040 framledes ska bli en digital översiktsplan i form av en interaktiv karta. Kommunen har dragit slutsatsen att processen blir för omfattande att dels arbeta om översiktsplanen från grunden, dels göra den interaktiv med den tekniska utveckling som krävs. Därför kommer arbetsprocessen med ÖP 2040 i första skedet att resultera i ett dokument.

Gagnef är unikt eftersom kommunen saknar centralort. I arbetet med ÖP 2040 har det varit nödvändigt att alla kommunens tätorter behandlats lika. Arbetsprocessen, när ett första samrådsförslag togs fram, har därför inkluderat noggrann bearbetning av samtliga åtta tätorter, utöver hela kommunens sammantagna utveckling. De fördjupande delarna som behandlar de åtta orterna Björbo, Dala-Floda, Mockfjärd, Gagnef, Djurås, Djurmo, Sifferbo och Bäsna kommer gå på granskning vid ett senare tillfälle för att bearbeta synpunkter från samrådet. Arbetet med hela kommunen har varit mer översiktligt och har hållits på en, för översiktsplanering, traditionell kommuntäckande nivå. Som grund och vägledande mål för arbetsprocessen ligger Gagnefs kommuns politiska strategiska vägval, vilka redovisas i kapitel 1, avsnitt 4.

> Kapitel 1.4

Översiktsplanen för Gagnefs kommun består av kommunomfattande kartor, beskrivande text samt rekommendationer och mål för de allmänna intressena i kommunen. Denna information ger vägledning för beslut om hur mark, vatten och byggd miljö ska användas, utvecklas och bevaras fram till år 2040. Översiktsplanen är ett levande dokument och en redovisning av planeringsläget. Översiktlig planering pågår ständigt i kommunen, nya byggstenar läggs till och andra byts ut. Det är viktigt att planeringsprocessen fortsätter och att översiktsplanen hålls aktuell.

Gagnef i siffor

Areal	812,43 km²
varav land	767,23 km²
varav vatten	45,2 km²
Invånarantal	10 378
Medelålder	43,6 år

Markens fördelning

Bebyggelse	3,70%
Skog	87,60%
Jordbruksmark	3,70%
Övrig mark	5,00%

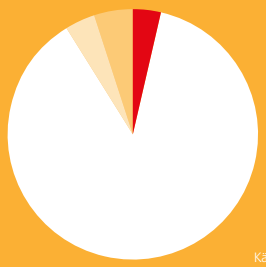

Källor:
SCB scb.se, NE ne.se

Hur bor vi? (2018)

Befolkningstäthet	13,5 inv/km²
Tätort	76,10%
Landsbygd	23,90%

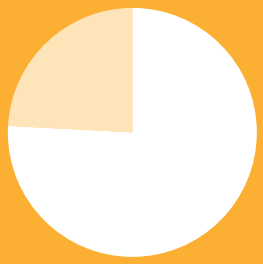

Sysselsättning (Källa EF* år 2020)

Förvärvsfrekvens	85,30%
Arbetslöshet (Källa AF)	4,20%
Andel högutbildade	18,30%
Största offentliga arbetsgivare	Gagnefs kommun
Största privata arbetsgivare	Shamsen omsorg AB

SCB, andel i procent för år 2020 om inget annat angivet

* EF = www.ekonomifakta.se
** AF = Arbetsförmedlingen

1.3.2 Fakta om Gagnef

Gagnefs kommun är en kommun i Dalarnas län där Västerdalälven och Österdalälven möts och flyter samman till Dalälven. Kommunen omfattar åtta större tätorter som alla är samlade längs älvarnas dalgångar. Djurmo, Djurås, Mockfjärd, Dala-Floda och Björbo består av flera byar som vuxit samman genom förtätning av befintlig bebyggelse. Gagnef är beläget i den nordöstra delen av kommunen där bebyggelsen är mer spridd och koncentrerad till höjdpartier och befintliga vägar. Bäsna och Sifferbo utgör ursprungliga byar som förtätats. Längs med älvdalgångarna finns också spridd bebyggelse mellan orterna.

Den 31 dec 2020 uppgick det bofasta invånarantalet i Gagnef till drygt 10 378 invånare. Av invånarna var 28 procent i åldrarna 0–24 år och 51 procent i åldrarna 25–64 år. Åldersgruppen 64 år och äldre utgjorde resterande 20 procent av befolkningen. Sedan 2012 har kommunen haft ett positivt inflyttningsöverskott.

Befolkningen är relativt ung i jämförelse med befolkningsstrukturen i Sverige och fruktsamheten är högre än i Sverige som helhet. År 2020 föddes drygt 2,6 barn per kvinna i Gagnef jämfört mot <2,0 barn i hela riket. Andelen hushåll med barn utgjorde 34 procent av samtliga hushåll i Gagnefs kommun år 2017. För hela riket var denna siffra 38 procent.

Gagnefs kommun har en hög andel yrkesverksamma. År 2020 uppgick förvärvsfrekvensen till 85,3 procent av befolkningen i åldrarna 20–65 år, vilket är högre än riksgenomsnittet.

Arbetsgivare med många anställda i Gagnef är förutom Gagnefs kommun, 3M, Moelven AB, Åkerströms, Dala Cement, E.B. Hedlund & Co AB, Shamsen omsorg AB, Dalab Group och Björbo snickeri.

Bostadsbeståndet i kommunen präglas i dag av den kraftiga utbyggnaden av småhus som skett mellan åren 1960 och 1990. Hela 87 procent av bostadsbebyggelsen utgörs av småhus, varav 95 procent är ett eget ägt hus. Efterfrågan på lägenheter ökar från såväl unga som äldre. Många äldre vill ha ett bekvämare boende på äldre dagar och ungdomarna vill gärna bo kvar eller återvända till i sin hembygd efter avslutade studier.

Flera stora sjöar finns inom kommunen, varav de tre största är Flosjön i Dala-Floda på knappt 6 km², Gimmen i Sifferbo och Tansen i Mockfjärd.

1.3.3 Tidplan ÖP 2040

Arbetsprocessen med att ta fram en ny översiktsplan för Gagnefs kommun sträcker sig fram till juni 2022 då de kommuntäckande delarna av översiktsplanen kan antas av kommunfullmäktige.

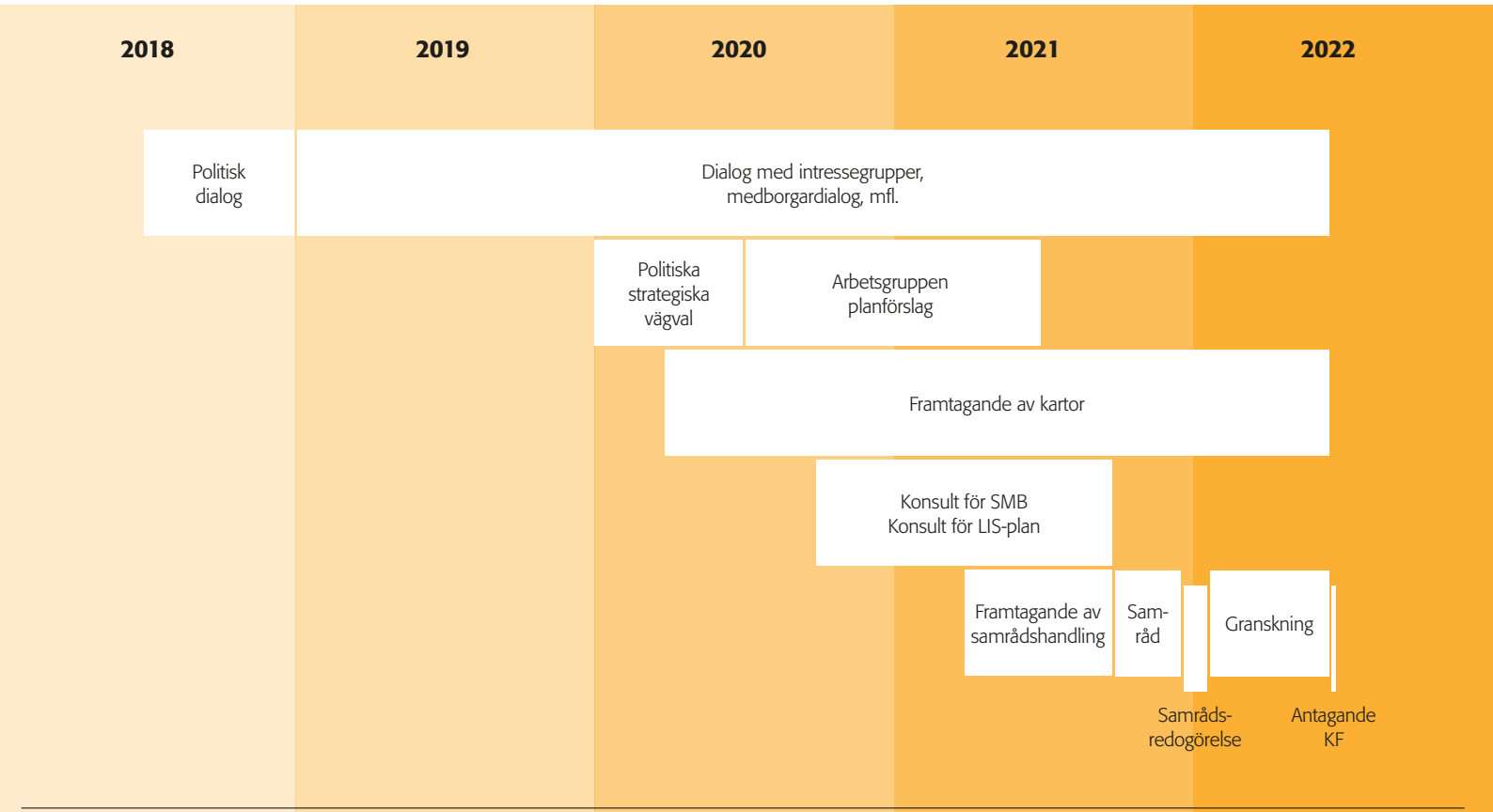

2018	2019	2020	2021	2022
Uppstart av arbetet Politisk dialog efter valet	Politiker- och medborgar-dialoger 8 tätorter under våren Nystart hösten med ny projekt- och tidplan Arbetsgruppen påbörjar sitt arbete Omvärldsanalys	Antagande av projekt- och tidplan Politiska workshops för framtagande av strategis-ka vägval Referensgrupper, löpande medborgardialog Anlitande av konsult för SMB Anlitande av konsult för framtagande av LIS-plan med tillhörande MKB Arbetsgruppens workshops för alla 8 tätorter Framtagande av kartor och text, löpande	Referensgrupper, löpan-de medborgardialog Framtagande av kartor och text, löpande Arbetsgruppens workshops för alla 8 tätorter Sammanställa dokument inför samråd Samråd, två månader under hösten Politiker- och medbor-gardialoger 8 tätorter, presentera planförslaget Samrådsredogörelse	Granskning, två måna-der under tidig vår Bearbetning efter granskning Layout Juni 2022: Översikts-plan 2040 antas av kommunfullmäktige

1.3.4 Arbetsprocessen

Framtagandet av ÖP 2040 har följt processen för översiktsplanering som är reglerad i plan- och bygglagen. Boverket har klargjort en tydlig föresats att översiktsplanen ska vara en process som resulterar ett dokument, vilket Gagnefs kommun har tagit fasta på. Det är en lång process med många aktörer som lett fram till planförslaget:

- Politiska strategiska vägval
- Arbetsgruppen har haft totalt tio stycken workshops plus revideringar samt extramöte vid behov
- Sweco Sverige AB miljöbedömning och miljöanpassningar av planförslaget
- Afry LIS-plan konsekvens bedöms
- Politisk förankring
- Formellt samråd
- Samrådsredogörelse
- Formell granskning
- Formellt antagande
- Laga kraft

I processen som resulterat i ÖP 2040, har samarbete, diskussion och fokus på kartor varit centralt. Målet var att ha en öppen dialog med berörda aktörer som skulle kunna påverka förslag till mark- och vattenanvändning. Dialogen och det breda arbetssättet har lett till en välförankrad, stark process. Gagnefs kommun har valt att göra det största delen av ÖP arbete själva och ta in konsulter som oberoende granskare. Konsulterna har främst anlitats för en miljökonsekvensbeskrivning samt en TÖP LIS-plan samt som skribent. Det har även varit viktigt för kommunen att miljöfrågorna genomsyrar processen och kan påverka planförslaget för att säkerställa att miljöfrågorna får en genomslagskraft. Att jobba tillsammans har varit ett ledord i arbetet, tillsammans kan vi skapa något kreativt och hållbart.

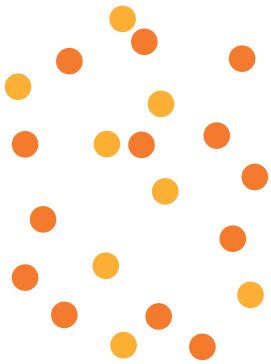

Kunskap

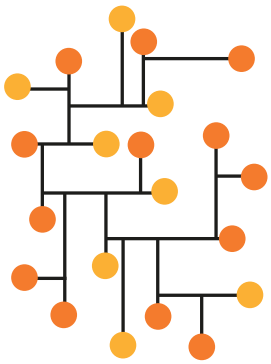

Erfarenhet

Kreativitet

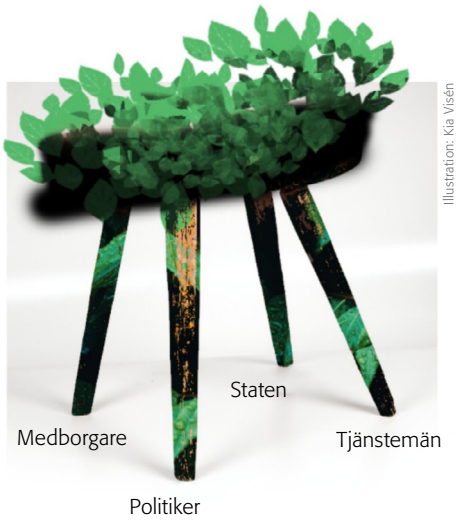

Illustration: Kia Visén

1.3.5 Deltagare

Processen för framtagandet och färdigställandet av en översiktsplan involverar många olika aktörer. Alla medverkande kan delas in i fyra olika kategorier, olika ben som processen har att stå på: politiker, medborgare, staten och tjänstepersoner.

Politiker

Arbetet med översiktsplanering är politiskt styrt och antagandet av översiktsplaner görs av kommunfullmäktige. Uppdragsgivare är kommunstyrelse och styrgrupp för arbetet är kommunstyrelsens allmänna utskott.

Under våren 2020 arbetade politikerna i Gagnefs kommunstyrelse fram ett antal strategiska vägval som ligger som grund för arbetet med ÖP 2040. Vägvalen har verkat som utgångspunkt för planförslaget, miljöbedömningen samt LIS-planen. Se kapitel 1.4 för mer info.

> Kapitel 1.4

Medborgare

Medborgardialoger hölls med medborgare från respektive ort under våren 2019. När planförslaget är färdigställt kommer det att presenteras under samrådsskedet för varje ort, med syfte att få medborgarnas feedback och synpunkter på förslaget.

Sammanfattningar av de synpunkter som uppkom under medborgardialogen våren 2019 återfinns på webbplatsen, under respektive ortsnamn: Björbo, Bäsna, Dala-Floda, Djurmo, Djurås, Gagnef, Mockfjärd och Sifferbo.

> gagnef.se/bygga-bo-miljoe/fysisk-planering/oeversiktsplan-2040/

Tjänstepersoner

En av kommunchefen tillsatt arbetsgrupp bestående av kommunala tjänstepersoner från Gagnefs kommuns alla verksamhetsområden har arbetat med framtagandet av ÖP 2040. Tjänstemannaledningen har bestått av Gagnefs kommuns kommunchef, chefen för samhällsbyggnadsavdelningen samt den strategiske samhällsplaneraren, som även har verkat som projektsamordnare under processen.

Arbetsgruppen, som till störst del bestått av kommunala tjänstepersoner, har varit central för framtagandet av översiktsplanen då gruppen sitter på både kunskap och erfarenhet från Gagnefs kommun. Arbetsgruppen har gemensamt tagit fram kartor som redogör för kommunens framtida markanvändning, det vill säga planförslaget som finns beskrivet i kapitel 3.

Gruppen har även föreslagit möjliga LIS-områden som konsulten sen arbetat vidare med. För att skapa insyn och transparens i översiktsplanearbetet har arbetsgruppen haft ständig tillgång till all information via Microsoft OneNote. Genom att rita kartor tillsammans har alla personer lika mycket att säga till om och det har varit en demokratisk process med diskussioner för och emot ett visst förslag tills gruppen landar i ett enat förslag. Vid vissa tillfällen har gruppen varit oenig och då har de politiska strategiska vägvalen varit avgörande för utfallet. Arbetsgruppens medlemmar har även varit behjälpliga i att skriva vissa avsnitt av översiktsplanen samt komma med synpunkter på det sammanlagda arbetet och granska konsulternas arbete.

Arbetsgruppen har bestått av följande deltagare och representanter:

- Barn och utbildningsrepresentant
- Beredskaps- och säkerhetssamordnare
- Byggnadsinspektör
- Driftchef
- Gatuingenjör
- Kart- och GIS-ingenjör
- Kollektivtrafiksamordnare
- Kommunchef
- Kultur och fritidsrepresentant
- Markingenjör
- Miljöinspektör
- Miljö- och byggchef/naturvårdsansvarig
- Näringslivssamordnare
- Samhällsbyggnadschef
- Samhällsplanerare
- Stöd, vård och omsorgsrepresentant
- Strategisk samhällsplanerare – gruppens samordnare

Arbetsgruppens deltagare har täckt in följande sakområden:

- Bebyggelseutveckling
- Näringsliv och service
- Naturmiljö
- Kulturmiljö
- Friluftsliv
- Trafik och kommunikationer
- Naturresurser
- Teknisk infrastruktur
- Miljö, hälsa och säkerhet
- Miljömässig hållbarhet
- Mellankommunala intressen
- Riksintressen
- Kartor
- Vård och omsorg
- Skola

Staten
Länsstyrelsen har flera uppdrag i samrådsskedet av kommunernas översiktsplanering. Länsstyrelsen ska bland annat ge stöd och råd till kommunerna om allmänna intressen och tillämpningen av plan- och bygglagen, tillhandahålla planeringsunderlag, samordna statens intressen och verka för att specifika frågor beaktas i översiktsplaneringen samt medverka vid avgränsningssamråd om miljökonsekvensbeskrivningen. Utöver Länsstyrelsen Dalarna, har även Trafikverket och Region Dalarna varit inbjudna till gemensamma möten om mellankommunala frågor.

Konsulter
Översiktsplanearbetet är omfattande och många olika kompetenser har behövts vid genomförandet av arbetet. Gagnefs kommun har valt att ta in oberoende experter för att följa processen och påverka planförslag och markanvändningskartor i syfte att uppfylla miljö- och hållbarhetsmål.

En TÖP LIS-plan har påbörjats som tematiskt tillägg till ÖP 2040 men ingår inte i antagandehandlingarna. LIS-planen har gått ut på samråd tillsammans med ÖP 2040. Granskningsskedet för LIS-planen kommer senareläggas då omfattande synpunkter från samrådet innebär omfattande bearbetning av förslaget. Samrådsförslag till LIS områden har föreslagits av arbetsgruppen och sen har Afry varit ute i fält och inventerat områdena. De har även beskrivit, fotat och konsekvensbedömt varje område.

En strategisk miljöbedömning (SMB) har tagits fram av Sweco Sverige AB. Arbetet med den strategiska miljöbedömningen har innefattat en hållbarhets workshop med hela arbetsgruppen, en miljökonsekvensbeskrivning samt förlag på anpassningar av planförslaget ur ett miljöperspektiv. Arbete med miljöbedömningen har följt samma tidplan som resten av översiktsplanearbetet. Målet har varit att få med miljöfrågorna tidigt i processen vilket ger goda möjligheter till en miljö- och hållbarhetsanpassad översiktsplan.

Konsulter har anlitats för att hjälpa kommunen med dokumenteringen.

1.3.6 Delmoment
Processen inleddes med att kommunen förde dialoger med medborgare från Gagnefs kommuns alla åtta orter, för att få medborgarnas syn på orten och kommunens framtida utveckling. Därefter påbörjades ett politiskt arbete som resulterade i att kommunstyrelsen antog politiska strategiska vägval för arbetet med översiktsplanen. Ett samråd med länsstyrelsen om planens betydande miljöpåverkan genomfördes tidigt i processen, i syfte att låta miljöfrågorna genomsyra hela arbetet.

Översiktsplanen berör många människor och intressen och det har varit viktigt att ge alla parter möjlighet att komma till tals. I och med framta-

gandet av översiktsplanen har Gagnefs kommun valt att ha en regelbunden medborgardialog. När ett kartförslag med tillhörande textdokument har framställts, så har förslaget diskuterats i samråd med myndigheter, grannkommuner, intresseföreningar och medborgare. Syftet är att samla in synpunkter från olika samhällsgrupper samt att med en bred dialog skapa en översiktsplan väl förankrad hos kommunens invånare. När förslaget varit på formellt samråd och sedan bearbetats sker granskning innan översiktsplanen slutligen kan antas av kommunfullmäktige.

Sweco Sverige AB har i samarbete med tjänstepersoner från Gagnefs kommun genomfört en hållbarhetsbedömning av kommunens nya översiktsplan. Hållbarhetsbedömningen har utgått från FN:s 17 globala mål och de underliggande 169 delmålen. Swecos Hållbarhetssol™ har använts som verktyg för att visualisera resultatet. Arbetet har genomförts genom en hållbarhetsworkshop, vilken hölls den 23 februari 2021. Syftet med workshopen var att ge förståelse för hur ÖP 2040 förhåller sig till de globala hållbarhetsmålen, samt att skapa ett brett engagemang kring Agenda 2030. En sammanfattning av diskussionerna från workshopen återfinns i Bilaga 2.

> Bilaga 2

Gagnefs kommuns översiktsplaneprocess har utgått från en dialog kring kartor och förhoppningen har varit att fånga in så många perspektiv på markanvändningen som möjligt. Genom att samtliga intressenter har fått komma till tals och olika markanvändningsförslag vägts mot varandra, har även en dialog om vilka konsekvenser olika förslag kan ha genererats. Nedan följer en lista över de möten som Gagnefs kommun genomfört under 2019–2022.

- Medborgardialoger med lokala invånare i alla åtta tätorter för att fånga upp synpunkter på orten utveckling.
- Process för att ta fram politiska strategiska vägval.
- Intern förankring av arbetsprocessen med ÖP 2040.
- Konsulter har arbetat parallellt med framtagande av miljöbedömningar samt TÖP LIS-plan.
- Workshop med lokala mäklare och företagare om möjligt byggande, kvaliteter och svagheter.
- Tio workshops med arbetsgruppen samt kontinuerlig dialog under hela processen med ÖP 2040.
- Förstärkning med externa experter inom flera områden, såsom naturvård, friluftsliv med flera.
- Dialog om mellankommunala frågor med grannkommuner tillsammans med Länsstyrelsen Dalarna, där representanter från Region Dalarna, Infram och Trafikverkets har varit inbjudna.
- Medborgardialog via hybridmöten kvällstid genomfördes under samrådet i alla större tätorter.

1.3.7 ÖP 2040 genomförande

Översiktsplanering är en levande process. Varje mandatperiod ska översiktsplanen aktualitetsförklaras och från april 2020 finns även kravet på att ta fram en planstrategi som redovisar i vilka aspekter översiktsplanen är aktuell och var den behöver uppdateras. Det är en fördel om planstrategin fokuserar på måluppfyllelse, det vill säga att översiktsplanens mål och rekommendationer (kapitel 3.2) kan stämmas av mot relevanta nationella, regionala och kommunala mål.

Kapitel 3.2

De nya bestämmelserna syftar till att översiktsplaneringen ska bedrivas kontinuerligt, vara framåtsyftande och att översiktsplanen ska hållas aktuell. I detta blir planeringsstrategin det centrala, nya verktyget. Länsstyrelserna ska ta fram ett underlag för kommunens bedömning av översiktsplanen aktualitet. Såhär skriver Boverket på sin webbplats:

Boverkets Planeringsstrategi

> *Kommunernas första planeringsstrategi ska ha antagits senast 11 september 2024. Planeringsstrategin ersätter aktualitetsprövningen. Planeringsstrategin ska fortsättningsvis tas fram under första halvan av perioden mellan två ordinarie val. En planstrategi är ett dokument där kommunen ska redogöra för om det har skett förändringar när det gäller planeringsförutsättningar av betydelse för översiktsplanens aktualitet.*

En annan viktig del i översiktsplanens genomförande är kopplingen till planläggning och bygglovshantering samt strategiskt inköp av mark. Översiktsplanen kan ge förutsättningar för exempelvis bebyggelse men det är först när marken planläggs som det blir juridiskt genomförbart. Bilden på sidan 9 visar hur de olika kommunala planeringsnivåerna förhåller sig till varandra och är beroende av varandra.

Nya planeringsdokument (till exempel TÖP LIS-plan) framställs löpande och vid behov. Dokumenten och underlagen kan samlas under en gemensam webbplats för Agenda 2030. Under de respektive mål och delmål som Agenda 2030 innehåller så läggs relevant fakta för Gagnefs kommun in. Under processen med ÖP 2040 har man identifierat att det saknas flera planeringsdokument för specifika sakområden. Följande sakområden kan med fördel behandlas inom ramen för Agenda 2030:

Kapitel 3.2.2

- Arkitekturprogram
- Energi- och klimatplan
- Förnyelsebar elproduktionsplan
- Grön infrastrukturplan
- Kommuntäckande cykelplan
- Kulturmiljöprogram
- Trafikstrategi
- Vattenplanering inklusive dagvattenhantering, skyfall med mera

1.4 Politiska strategiska vägval

Den politiska förankringen i översiktsplanearbetet har varit viktig och omfattande. Kommunstyrelsens allmänna utskott (KSau) har utgjort politisk styrgrupp för arbetet och har därmed haft ett aktivt inflytande över hela processen. Också kommunstyrelsen (KS) som helhet har aktiverats i viktiga frågor. Nämnas kan de ”Politiska vägvalsfrågorna” vilka genomsyrar förslaget till översiktsplan för Gagnefs kommun. Framtagandet av politiska strategiska vägval var en process under fem månader där KS och KSau i olika workshops och diskussioner landade i fem vägval som sedan styrt planförslagets utformning.

Arbetet med översiktsplanen för Gagnefs kommun utgår från det vägledande dokumentet *Politiska strategiska vägval för markanvändning i översiktsplan 2040 för Gagnefs kommun* som tagits fram inom ramen för verksamheten. De politiska strategiska vägvalen ligger till grund för rekommendationerna om hur kommunens mark- och vattenområden bör utvecklas, användas och bevaras. Vägvalen har utgått från tre möjliga alternativ till markanvändning för kommunens tätorter: behålla/skapa öppen mark, skogsmark och/eller förtätning av byggnation.

De politiska strategiska vägvalen antogs av kommunstyrelsen den 26 maj 2020:

Illustration: Kia Visén

Gagnefs unika identitet är den flerkärniga tätortstruktur som ligger som ett pärlband längs med älvarna. Det är viktigt att identiteten bevaras och utvecklas genom att främja rekreation och närproducerad mat samt bevara natur- och kulturmiljöer. I lägen som uppfattas som attraktiva, exempelvis tomter nära vatten, kan kommunen erbjuda mark för både bostäder och verksamheter.

Hela kommunen växer och fortsatt befolkningstillväxt skapas genom att:

- *ta vara på där det finns intresse att bygga,*
- *skapa attraktiv mark för all typ av bebyggelse,*
- *främja ett rikt natur- och kulturliv,*
- *ha en aktiv markanskaffningspolitik.*

Förtätning eftersträvas i första hand när orterna växer och utvecklas samtidigt som värdefull kulturmiljö och populära rekreationsområden bevaras. På så vis skapas en tät, miljövänlig bebyggelse som är nära, tillgänglig och har goda möjligheter för kollektivtrafik.

Tätortsnära skog är en del av grönstrukturen och bör prioriteras på de platser där den är viktig för folkhälsan, friluftsliv och rekreation.

Öppen mark som är produktiv och aktivt brukas bör i första hand bevaras. I anslutning till befintliga orter kan ändå produktiv, öppen mark tas i anspråk om följande uppfylls:

- *det bidrar till en god samhällsstruktur,*
- *samhällsviktiga intressen inte kan tillgodoses på annan mark,*
- *bidrar till ett resurseffektivt och hållbart samhälle.*

1.5 Struktur- och stråkkarta

Varje kommun har unika förutsättningar, möjligheter och utmaningar, och ett bra sätt att visualisera detta är genom en så kallad struktur- eller strategikarta. Kartan nedan är en strukturkarta för Gagnefs kommun och det framträder tydligt av de olika pilarna och färgerna att kommunen är centrerad kring älvarna. Orterna ligger som ett pärlband längs med vattnet och kopplas ihop av vägar och järnvägar. Orterna representeras av pärlor, där ingen är större eller mer framträdande än någon annan, eftersom kommunen saknar centralort. Det är värt att nämna att Djurås ändå fungerar som ett nav i kommunen där många saker sammanstrålar och med närheten till Borlänge/Falun-regionen är det i Djurås det finns mest efterfrågan på byggnation. Strukturkartan innehåller inte alla unika förutsättningar som finns i Gagnefs kommun, bara det som är mest väsentligt för fysisk planering lyfts fram.

Kartan visar tydligt hur mycket älvarna betyder för Gagnefs kommuns utveckling. Älvarna är en resurs som behöver vårdas för framtiden. Kommunens viktigaste jordbruksmark finns belägen mellan Djurmo och Gagnef. Detta är de största arealerna av sammanhängande jordbruksmark i Gagnefs kommun. Både vägar och järnvägar är i kartan representerade i orange färg och pilarna är viktade efter hur stor den upplevda trafiken utmed stråket är. De röda platssymbolerna är målpunkter i kommunen

som kan handla om turistattraktioner (exempelvis Djurmo klack och Älvmötet i Djurås), platser som är viktiga för Gagnefs boende (exempelvis Himmelslätta Airpark och Mockfjärd Motorstadion), samt unika platser (exempelvis Fänforsen i Björbo och flottbroarna i Gagnef). Även målpunkterna visar att det mesta som rör mänsklig utveckling ligger i närheten av älvarna. I övrigt består Gagnefs markyta av hela 82 procent skog, varav det mesta är produktionsskog.

Pärlband av tätorter
Målpunkter
Viktiga kommunikationsstråk
Älvarna, det allt är centrerat kring
Viktigaste jordbruksmarken
Skogslandskap

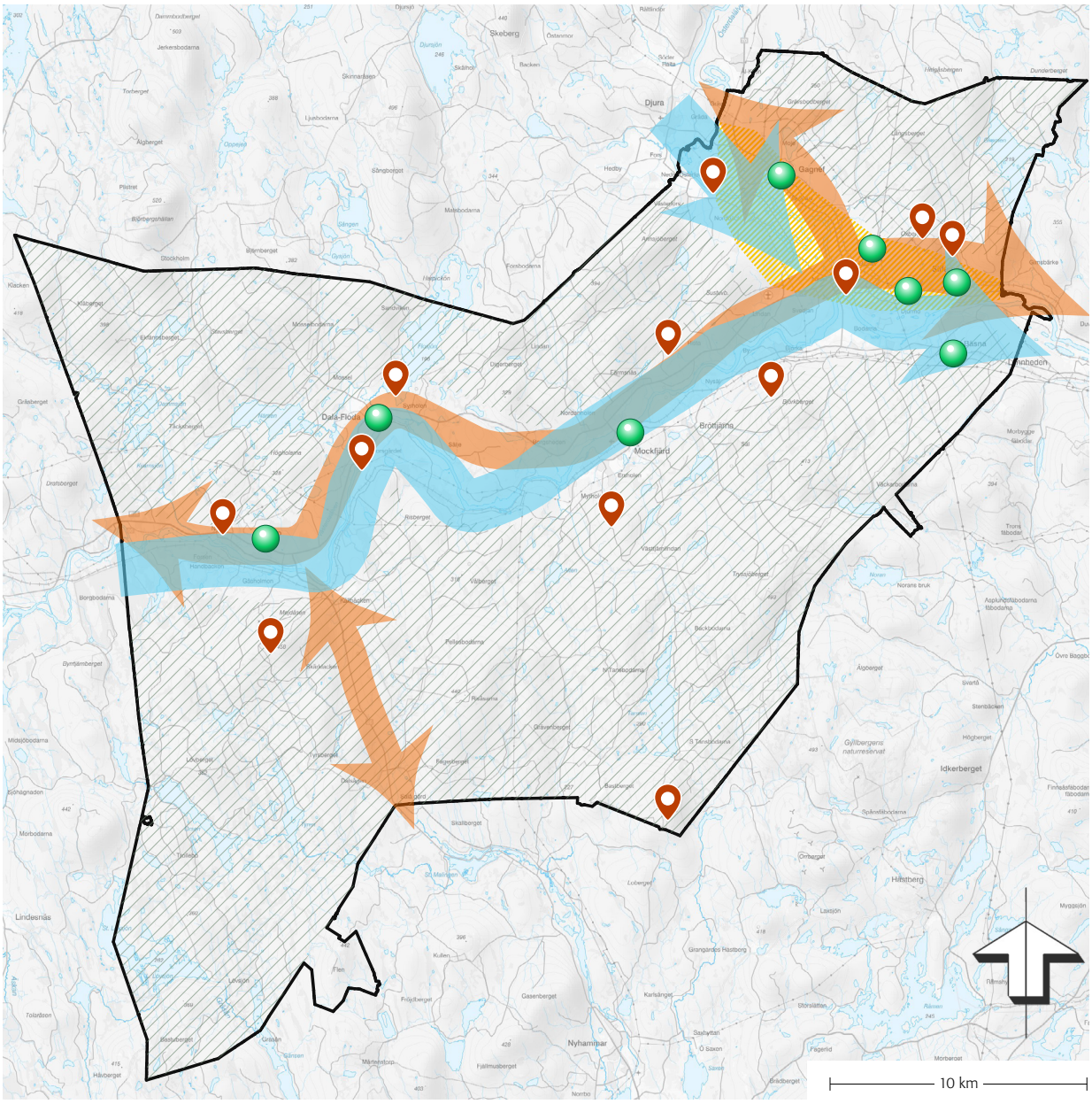

Tätort

Stråk som i första hand baseras på tåg, i andra hand buss (mellan Borlänge och Mora)

Stråk som i första hand baseras på buss (mellan Djurås och Vansbro)

Övriga busslinjer på allmänna vägar

Resecentrum för buss och tåg

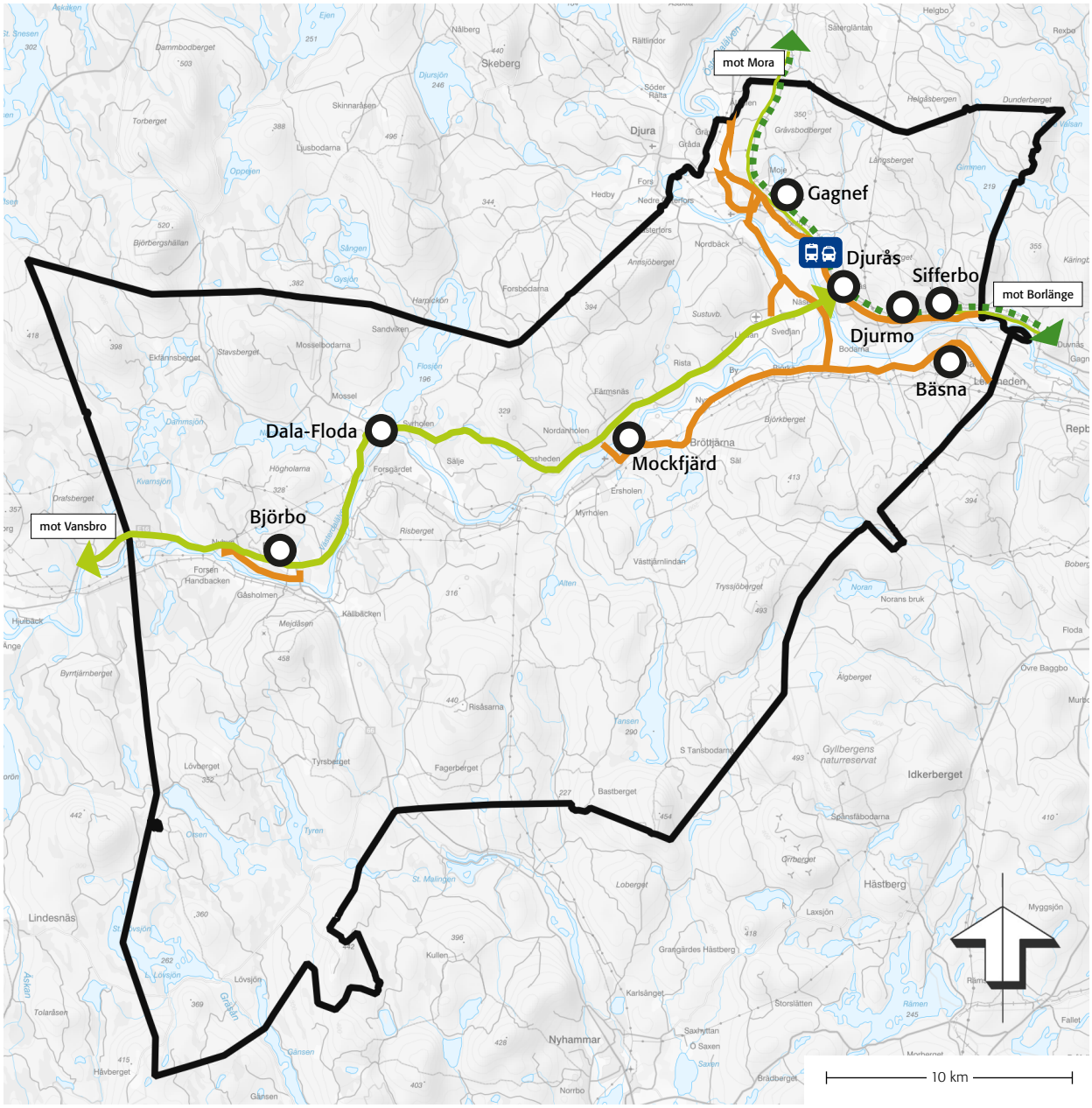

Transporter är nödvändigt för att samhället ska fungera. Människor behöver kunna ta sig till arbeten, skolor, service och fritidsaktiviteter och gods behöver transporteras mellan företag och ut till kunden. Gagnefs kommun präglas av de större vägarna som är viktiga godstransportleder till Siljansregionen och Sälen men också vidare in i Norge.

Vägarna är också viktiga pendlingsstråk, väg E16 som kommer från Gävle via Borlänge viker av i Djurås mot Västerdalarna, Malung och vidare mot Oslo. Riksväg 70 som kommer från Enköping via Borlänge fortsätter i Djurås mot Rättvik och Mora. Dessa vägar är viktiga stråk både för pendling till Borlänge- och Faluregionen samt för godstransporter. Många turister reser på dessa vägar till Sälenfjällen och Siljansregionen sommar som vinter och är viktiga för besöksnäringen.

E16/väg 70 mellan Borlänge och Djurås är Dalarnas viktigaste och mest trafikerade väg och sträckan är samtidigt en av de farligaste vägarna i landet. Vägen löper genom ett kulturlandskap med omfattande bebyggelse, små byar och hus nära vägen och där färdas även oskyddade fotgängare och cyklister. Trafikverket bygger nu om sträckan till en mötesfri landsväg med mitträcke, och gång- och cykelväg där parallellvägar saknas, beräknas vara klart 2023.

Regionalt behövs bra alternativ till längre pendling i form av tåg och direktbussar vilket kräver god infrastruktur, här har Dalabanan en stor roll mellan Borlänge-Djurås-Gagnef-Mora, ska kapacitetshöjning ske kan satsningar som dubbelspår komma och då behöver Gagnefs kommun och säkerställa mark för exempelvis dubbelspår som eventuellt kan bli mellan Djurmo och Gimsbärke.

Riksväg 66 kommer från Västerås, Ludvika och som via Björbo fortsätter på E16 mot Sälen. Utöver det statliga vägnätet sköts de flesta vägarna i kommunen av väg och samfällighetsföreningar.

gagnef.se/op2040

GAGNEF